

Nationella minoriteter Årsrapport 2010

Processen är igång och medvetenheten om minoritetsfrågorna ökar – men ännu återstår mycket att göra innan lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk har fått full effekt. Det visar Länsstyrelsens och Sametingets utvärdering av kommuners, landstings och andra myndigheters tillämpning av lagen under startåret 2010.

Äntligen är vi igång – nu börjar jobbet

! Varje person avgör
• själv om hon eller
han tillhör någon
eller några av de nationella minoriteterna. I Sverige finns uppskattningsvis:

- 20 000–25 000 judar
- 50 000–100 000 romer
- 20 000–35 000 samer
- 450 000–600 000 sverigefinnar
- 50 000 tornedalingar

SVERIGE HAR FEM NATIONELLA MINORITETER: *judar, romer, samer* (som även är ett urfolk), *sverigefinnar* och *tornedalingar*. De erkändes av riksdagen 1999 i samband med beslutet att Sverige skulle ansluta sig till Europarådets ramkonvention om skydd för nationella minoriteter och den europeiska stadgan om landsdels- eller minoritetsspråk.

Jiddisch, romani chib, samiska, finska och *meänkieli* är erkända som nationella minoritetsspråk.

De nationella minoriteterna har alla funnits i Sverige under lång tid. Respektive grupp har en uttalad samhörighet, en egen religiös, språklig eller kulturell tillhörighet och en vilja att behålla sin identitet. Deras språk och kulturer är en del av det svenska samhället och vårt gemensamma kulturarv. Målet med den svenska minoritetspo-

litiken är att ge skydd för de nationella minoriteterna, stärka deras möjligheter till inflytande och stödja de historiska minoritetsspråken så att de hålls levande.

2009 PRESENTERADE REGERINGEN en ny minoritetspolitisk strategi som ska stärka de nationella minoriteternas rättigheter ytterligare. En del i strategin är lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk, som gäller sedan den 1 januari 2010. Den säger bland annat att förvaltningsmyndigheter – till exempel kommuner, landsting och andra myndigheter – ska samråda med de nationella minoriteterna i frågor som berör dem och informera dem om deras rättigheter.

Länsstyrelsen i Stockholms län och Sametinget har i uppdrag att följa upp hur lagen efterlevs och rapportera detta till regeringen varje år. De

Teater kan vara ett sätt att
revitalisera ett språk. Stockholms
Jiddische Teateramatörn övar
Doktor Rubinsteins dansnummer.

FOTO: JIMMY GUSTAVSSON

ska också stödja förvaltningsmyndigheterna med rådgivning, information och liknande insatser.

Den första uppföljningsrapporten, som lämnades till regeringen i februari 2011, visar att många förvaltningsmyndigheter har kommit igång med minoritetsarbetet men att verksamheten på många håll fortfarande är i sin linda.

Länsstyrelsen och Sametinget har funnit tre gemensamma nämnare hos dem som har nått längst i arbetet:

- *Att fungerande samråd finns med berörda nationella minoriteter*
- *Att en tydlig samordnande funktion finns för minoritetsverksamheten*
- *Att minoritetsverksamheten har tydliga mål och en klar förankring både i den politiska och verksamhetsmässiga ledningen*

På de kommande sidorna kan du läsa mer om Länsstyrelsens och Sametingets slutsatser om hur minoritetspolitiken och lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk genomfördes i Sverige under 2010, och vad som behöver göras framöver. ■

FOTO: PATRICK TRÄDGÅRDH

LAGEN GER SÅVÄL GRUNDSKYDD SOM FÖRSTÄRKT SKYDD

! Lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk innehåller ett grundskydd som gäller samtliga fem nationella minoriteter och överallt i landet. Det innebär bland annat att förvaltningsmyndigheter ska informera de nationella minoriteterna om deras rättigheter, ge stöd till deras språk och kulturer och ge dem möjlighet till inflytande i frågor som berör dem.

● Dessutom finns ett förstärkt skydd för samiska, finska respektive meänkieli i de så kallade förvaltningsområdena (se faktaruta nästa uppslag). Där har enskilda bland annat rätt att använda minoritetsspråket i sina kontakter med myndigheter och att få tillgång till förskoleverksamhet och äldreomsorg på minoritetsspråket. Kommuner, landsting och regioner i förvaltningsområden får statsbidrag för att täcka de extra kostnader som lagstiftningen kan medföra.

**Barn på ett sydsamiskt
språkläger i Östersund.**

FOTO: TOMMY ANDERSSON

Samråden – en del av lagens grundskydd

LÄNSSTYRELSENS OCH SAMETINGETS uppföljningsrapport bygger på de redovisningar som kommuner och landsting i förvaltningsområden för finska, samiska respektive meänkieli har lämnat. De har framför allt redogjort för:

- Hur och till vad **statsbidraget** har använts
- Hur **kartläggning** (särskilt inom förskoleverksamhet och äldreomsorg) av personalens språkkunskaper och minoriteternas behov har gått till
- Vilka former för **samråd** med minoriteterna som har utvecklats
- Hur de har arbetat med lagens **grundskydd**

DET SÄRSKILDA STATS BIDRAG som kommuner, och landsting i förvaltningsområden får är till för att täcka de extra kostnader, eller merkostnader, som den nya minoritetslagen kan ge upphov till.

Under 2010 använde de flesta kommuner och landsting bara en liten del av statsbidraget, ungefär en tredjedel. En orsak till det kan vara att lagstiftningen och rutinerna är nya. De kommu-

ner som har ingått i förvaltningsområden sedan år 2000 använde större delen av statsbidraget för 2010.

Rapporterna till Länsstyrelsen och Sametinget uppger en osäkerhet kring hur och till vad statsbidraget får användas och vad som räknas som merkostnader.

Större delen av de pengar som förbrukades gick till personalkostnader främst till minoritetssamordnare. Informationsmaterial, arbete med hemsidor och översättningar var andra vanliga utgiftsposter.

Ett av de områden där statsbidraget bör användas är kartläggningar som genomförs tillsammans med de nationella minoriteterna. Att ta reda på vilka behov minoriteterna har och vilka språkkunskaper som finns hos personalen, inte minst inom förskoleverksamhet och äldreomsorg, är viktigt för att kunna arbeta effektivt med minoritetsfrågorna.

Länsstyrelsens och Sametingets utvärdering visar att många kommuner har undersökt personalens språkkunskaper och de resurser som

FÖRVALTNINGSOMRÅDEN

Förvaltningsområden har funnits i Norrbottens län sedan den svenska minoritetspolitiken infördes år 2000, men områdena har nu utvidgats. Bland annat har flera kommuner tillkommit i förvaltningsområdena för finska och samiska. Under 2010 ökade antalet kommuner i förvaltningsområdena från sju till 42 och antalet landsting/regioner från ett till nio. Ytterligare kommuner anslöt sig 2011.

finns inom förskola och äldreomsorg, men att kartläggningar av minoriteternas nuvarande och framtida behov är betydligt mer ovanliga.

Inom landstingen är kartläggningar överlag, både när det gäller behov och resurser, ett outvecklat område.

ATT STÄRKA DE NATIONELLA minoriteternas möjligheter till inflytande är ett av den svenska minoritetspolitikens mål, och i den nya minoritetslagen finns en särskild bestämmelse om samråd.

De flesta kommuner i förvaltningsområden för finska, samiska respektive meänkieli har startat regelbundna samråd med den eller de minoritet/er som berörs. Samråden ser ut på olika sätt i olika kommuner, men de flesta har formen av diskussionsforum utan rätt att besluta.

I några kommuner ingår både politiker och tjänstemän i samrådsgrupperna. Det gör kopplingen till den politiska och verksamhetsmässiga ledningen tydligare och ger tyngd åt samråden.

Flera kommuner har anställt särskilda samordnare för minoritetsverksamheten och ofta är det de som tar initiativ till och sammankallar samråden.

Landstingens samrådsprocesser har varit mer trögstartade än kommunernas. I flera landsting hade samråd med de nationella minoriteterna inte påbörjats alls under 2010.

SAMRÅDET ÄR EN DEL av lagens grundskydd, alltså de bestämmelser som gäller alla de fem nationella minoriteterna och i hela landet. Det betyder att kommuner och landsting ska samråda med alla nationella minoriteter som finns representerade i området, inte bara de som ingår i förvaltningsområdeskyldigheten. Under 2010 var det bara enstaka kommuner och landsting som gjorde det.

Även när det gäller övriga delar av grundskyddet – till exempel förvaltningsmyndigheters skyldighet att informera minoriteterna om deras rättigheter – var insatserna mycket begränsade.

De som arbetar med grundskyddet gör det i de allra flesta fall bara när det gäller den eller de minoriteter som ingår i förvaltningsområdet, inte de övriga minoriteterna. ■

Föreställningen Krigsoperan i Haparanda.

FOTO: KJELL KANGAS

”

I några kommuner ingår både politiker och tjänstemän i samrådsgrupperna. Det gör kopplingen till den politiska och verksamhetsmässiga ledningen tydligare och ger tyngd åt samråden.

Elva myndigheter jobbar med **regeringens uppdrag**

- Diskrimineringsombudsmannen
- Högskoleverket
- Lantmäteriet
- Rikspolisstyrelsen
- Socialstyrelsen
- Statens folkhälsoinstitut
- Statens kulturråd
- Statens skolinspektion
- Statens skolverk
- Ungdomsstyrelsen
- Valmyndigheten

LÄNSSTYRELSEN OCH SAMETINGET har också utvärderat hur ett antal statliga myndigheter har arbetat med minoritetsfrågorna.

Myndigheterna är Rikspolisstyrelsen, Socialstyrelsen, Statens folkhälsoinstitut, Statens skolverk, Statens skolinspektion, Högskoleverket, Lantmäteriet, Diskrimineringsombudsmannen, Ungdomsstyrelsen, Valmyndigheten och Statens kulturråd. De har alla fått i uppdrag av regeringen att följa upp sina insatser utifrån minoritetspolitikens mål. Detta har de sedan redovisat till Länsstyrelsen och Sametinget.

De flesta insatser som tas upp i rapporten för 2010 har inletts eller genomförts redan tidigare, eftersom flera av myndigheterna har haft särskilda regeringsuppdrag kring minoritetspolitiken sedan den infördes år 2000.

FLEST ÅTGÄRDER REDOVISAS inom det minoritetspolitiska delområdet *Språk och kulturell identitet*. Flera av myndigheterna har också arbetat med insatser som hör till delområdena

Diskriminering och utsatthet och Delaktighet och inflytande. Sex av myndigheterna har haft samråd med företrädare för de nationella minoriteterna.

De myndigheter som har kommit längst i sitt minoritetsarbete har enligt Länsstyrelsen och Sametinget lyckats skapa en positiv samverkan mellan riktade regeringsuppdrag, samråd med de nationella minoriteterna och kompetensutveckling inom myndigheten. De har också en särskild samordnare eller projektledare med ett tydligt mandat.

”
Om ansvariga för minoritetsfrågorna inte redan finns bör sådana utses och ges tydliga mandat.

UNDER 2011 ÄR DET enligt rapporten viktigt att de myndigheter som ännu inte har gjort det kommer igång med samråd och kartläggning av varje nationell minoritets behov.

Om ansvariga för minoritetsfrågorna inte redan finns bör sådana utses och ges tydliga mandat. Dessutom bör myndigheterna fortsätta arbetet med att sprida kunskap om lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk både internt och externt. ■

Suomikoti, finskt
äldrecentrum
i Enskede, Stockholm.

FOTO: JOHAN JEPSSON

Arbetet med de nationella minoriteterna **sprider sig!**

2010 VAR ETT STARTÅR för den nya lagen om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Antalet kommuner i förvaltningsområden för finska, samiska respektive meänkieli ökade under året från sju till 42 och antalet landsting från ett till nio.

För många kom verksamheterna inte igång förrän under hösten 2010, och de nytillkomna kommunerna och landstingen använde bara ungefär en tredjedel av statsbidraget under året.

Det dröjde också innan Länsstyrelsen och Sametinget kunde se vilka insatser för stöd, samordning och information som kommuner och landsting behövde och efterfrågade. Många av de insatser som påbörjades under 2010 sträcker sig därför in i 2011.

Länsstyrelsen och Sametinget bedömer att det finns ett fortsatt stort behov av stöd och information kring minoritetsfrågorna, bland både de

kommuner och landsting som redan nu ingår i förvaltningsområden, de som väntas ansluta sig längre fram och de som inte ingår.

Bland annat behövs insatser för att stärka grundskyddet för alla de fem nationella minoriteterna, både inom och utanför förvaltningsområdena. Det är kanske den viktigaste åtgärden för att Sverige fullt ut ska kunna leva upp till internationella åtaganden och nationell lagstiftning.

Stöd kring samrådsprocessen behövs också på många håll, inte minst inom landstingen.

Länsstyrelsens och Sametingets utvärdering visar att det finns några saker som förenar de kommuner och landsting som har lyckats skapa ett väl fungerande minoritetsarbete (se uppräknings nästa sida). De här faktorerna gäller också till stor del för de elva statliga myndigheterna. ■

”
Länsstyrelsen och Sametinget bedömer att det finns ett fortsatt stort behov av stöd och information kring minoritetsfrågorna.

MINORITETS-POLITIKEN MÅL:

- **Ge skydd för de nationella minoriteterna**
- **Stärka de nationella minoriteternas möjligheter till inflytande**
- **Stödja de historiska minoritetsspråken så att de hålls levande**

Elev på sydsamiskt
språkläger i Östersund.

FOTO: TOMMY ANDERSSON

Hatten av för framgångsfaktorerna

1 VÄL FUNGERANDE SAMRÅD med de nationella minoriteterna har visat sig vara mycket viktigt. Om politiker och tjänstemän dessutom ingår i samrådsgrupperna blir förankringen till den politiska och verksamhetsmässiga ledningen tydligare.

2 SAMORDNANDE FUNKTION för minoritetsverksamheten verkar vara en stor fördel. De kommuner, landsting och myndigheter som har en särskild samordnare för minoritetsarbetet tycks ha kommit längre än de där personalen sköter minoritetsfrågorna vid sidan av andra arbetsuppgifter.

3 TYDLIGA MÅL BEHÖVS för minoritetsverksamheten och en klar förankring både i den politiska och verksamhetsmässiga ledningen. Annars finns en risk att det arbete som samordnaren lägger ner på minoritetsfrågorna inte får så mycket praktiskt genomslag i myndighetens verksamhet, och därmed inte heller i de nationella minoriteternas vardag.

HÄR MÅSTE VI BLI BÄTTRE:

- Bristen på samisktalande personal i förvaltningsområdet för samiska är stor.
- Det är av högsta vikt att aktiva insatser görs för utökning av den integrerade samiska undervisningen.
- Behovet av stöd avseende den romska minoriteten är fortsatt mycket stort.
- De nationella minoritetspråken jiddisch och romani chib bör i större utsträckning beaktas när stöd till revitaliseringsinsatser fördelas. Revitalisering innebär att åtgärder vidtas så att ett hotat språk kan börja återta mark.

Läs hela årsrapporten på
www.minoritet.se

Du kan även ladda ner
den här broschyren i
digitalformat för dator
och läsplatta

Utgivningsår: 2011
Upplaga: 4 000
ISBN: 978-91-7281-429-5

Produktion:
Länsstyrelsen i Stockholms län

Text:
Anna Strandberg

Omslagsbilder:
• Jimmy Gustavsson
• Johan Jeppsson
• Kjell Kangas
• Patrick Trädgårdh

Form:
Mingus Media

LÄNSSTYRELSEN I STOCKHOLMS LÄN
Enheten för minoritetsfrågor
Box 22067, 104 22 STOCKHOLM
Telefon: 08-785 40 00
www.lansstyrelsen.se/stockholm/minoriteter
E-post: minoritet.stockholm@lansstyrelsen.se

SAMETINGET
Box 90
981 22 GIRON/KIRUNA
Telefon: 0980-780 30
www.minoritet.se
E-post: info@sametinget.se

LÄNSSTYRELSEN
I STOCKHOLMS LÄN

Sámediggi
Sámedigge
Saemiedigkie
Sametinget

Dansundervisning på Romskt
kulturcentrum i Gubbängen i
Stockholm.

